

№ 4 (80). С. 58–68.

5. Єфімов М. М., Чаплинський К. О. Профілактична діяльність уповноважених осіб як елемент методики розслідування кримінальних правопорушень проти моральності. *Міжнародна та правова безпека : теоретичні і прикладні аспекти* : матеріали V Міжнародної науково-практ. конф. (м. Дніпро, 12 березня 2021 р.). Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2021. С. 275–276.

6. Жилін А. Е. Актуальні питання реалізації профілактичних заходів працівниками правоохоронних органів при розслідуванні шахрайства у сфері використання банківських електронних платежів. *Юридична наука*. 2020. № 2. Т. 2. С. 209–215.

7. Кулик С. Г. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам проти моральності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Класичний приватний університет. Запоріжжя, 2016. 266 с.

8. Приловський В. В. До питання здійснення профілактичних заходів працівниками правоохоронних органів стосовно виявлення та усунення причин і умов втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність. *Юридична наука*. 2019. № 11. С. 191–197.

9. Шепітько В. Ю. Особа потерпілого в системі криміналістичної характеристики злочинів. *Проблеми законності* : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. акад. України, 2008. Вип. 93. С. 168–174.

УДК 340.6

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/606-610

Володимир КОРОТАЄВ

директор Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, кандидат юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

Роман КІРІН

головний судовий експерт Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України, доктор юридичних наук, доцент

Олександр ОВЧАРОВ

начальник групи ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля»

ЗАВДАННЯ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРИКЛАДІ ІДЕНТИФІКАЦІЇ РАКЕТНОЇ ЗБРОЇ

На кінець 2023 р. від початку повномасштабного вторгнення війська російської федерації (далі – рф) запустили по території України загалом понад 7 500 авіаційних, крилатих, балістичних, аеробалістичних та зенітних ракет [1].

За цей час уповноважені органи та особи України, серед іншого, займалися активним пошуком та розробкою, як на національному, так і на міжнародному рівнях, таких ефективних правових механізмів, які дозволять притягнути РФ до відповідальності за багатомільярдні збитки та отримати компенсації для держави, бізнесу та людей.

Зусилля українських дипломатів та юристів в напрямку створення міжнародного компенсаційного механізму почали матеріалізуватися 14.11.2022 р. коли Генасамблея ООН ухвалила резолюцію «Про сприяння правовому захисту і відшкодуванню шкоди за агресію проти України». Зміст резолюції зводиться до таких основних позицій [2]:

- рф має бути притягнута до відповідальності за будь-які порушення міжнародного права в Україні або проти неї;
- визнано необхідність створення міжнародного механізму з відшкодування збитків, які виникли внаслідок агресії рф;
- державам-членам рекомендовано у співпраці з Україною створити міжнародний реєстр збитків (далі – РЗ).

Створення РЗ треба розглядати як перший крок, основу для формування повноцінного компенсаційного механізму. Важливо, щоб були зроблені й наступні кроки, як то: погодження та підписання міжнародного договору про створення Компенсаційної Комісії (далі – КК), початок її функціонування, прийняття партнерами по коаліції національного законодавства для передачі заморожених активів рф спеціальному фонду, що виплачуватиме присуджені КК виплати.

У Міністерстві юстиції України зауважили, що надзвичайно важливо, щоб усі, хто постраждав від збройної агресії рф проти України, збирали та зберігали якнайбільше доказів на підтвердження завданої шкоди. Передбачається, що за допомогою спеціальної електронної платформи всі докази, що накопичені суб'єктами подання заяв для підтвердження збитків, втрат чи шкоди та прийнятні для міжнародного РЗ, будуть категоризуватися та зберігатися. Після створення КК уся інформація, всі сформовані справи заявників так само у е-вигляді будуть передані для її розгляду та присудження компенсацій [3]. Наразі конкретні вимоги щодо доказової бази перебувають на стадії розробки у Раді РЗ, але разом з тим, потенційні заявники мають зосередити свою увагу перш за все на тому, щоб усі, хто зазнав збитків, втрат чи шкоди внаслідок збройної агресії рф проти України, провели роботу зі збору максимально можливої кількості доказів, адже, ймовірно, не всі вони будуть визнані КК.

Тобто, вже зараз можна окреслити коло принципів, які слід покласти в основу формування доказової бази воєнних злочинів рф, у тому числі й пов'язаних із застосуванням ракетної зброї, як-от: зібрання якомога максимальної кількості доказів: збереження доказів; причинно-наслідковий зв'язок між застосуванням ракетної зброї та завданими збитками, втратами чи шкодою; прийнятність доказів вимогам міжнародного РЗ; накопичення доказової бази у матеріальному та електронному вигляді; категоризація доказової бази; формування доказової бази на спеціальній е-платформі.

В цьому аспекті треба погодитися з думкою С. Лозової, М. Кучи та О. Вдовиченка відносно того, що найважливішим завданням огляду місця події за фактами обстрілів з ракетної та реактивної зброї є: повне виявлення і детальна фіксація слідів вибуху; вилучення інформативних залишків ракет з маркувальним позначенням. За відсутності таких залишків ракет стає практично неможливим проведення дослідження, з метою визначення виду вибухового пристрою, який був застосований. Автори також рекомендують залучати експертів-вибухотехніків Експертної служби МВС як спеціалістів для надання консультацій слідчим, що в подальшому сприятиме більш швидкому та ефективному доказуванню вчинення воєнних злочинів рф шляхом проведення експертних досліджень фактів обстрілів території України ракетною зброєю [4, с. 96–97].

Крім того, Дніпропетровський НДЕКЦ МВС спільно з ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля» сформували та продовжують накопичувати матеріал для ідентифікації ракетної та реактивної зброї рф [5, 6].

Зокрема, щодо авіаційного комплексу «Кинджал» 9-А-7760, прийнятого рф на озброєння у грудні 2017 р. і до складу якого входить ракета «Кинджал» 9-С-7760 (в низці джерел –Х-47М2, виріб 292), було проаналізовано власне цей гіперзвуковий авіаційний ракетний комплекс, конструкція ракети та схема її польоту. Але найбільш цінним матеріалом, який став предметом дослідження, виявилися елементи ракети 9-С-7760, які були систематизовані відповідно до її конструктивних особливостей, а саме елементи: головної частини; відсіку наведення; бойової частини; приладового відсіку.

Загальний вигляд ракети 9-С-7760 зображено на рис. 1.

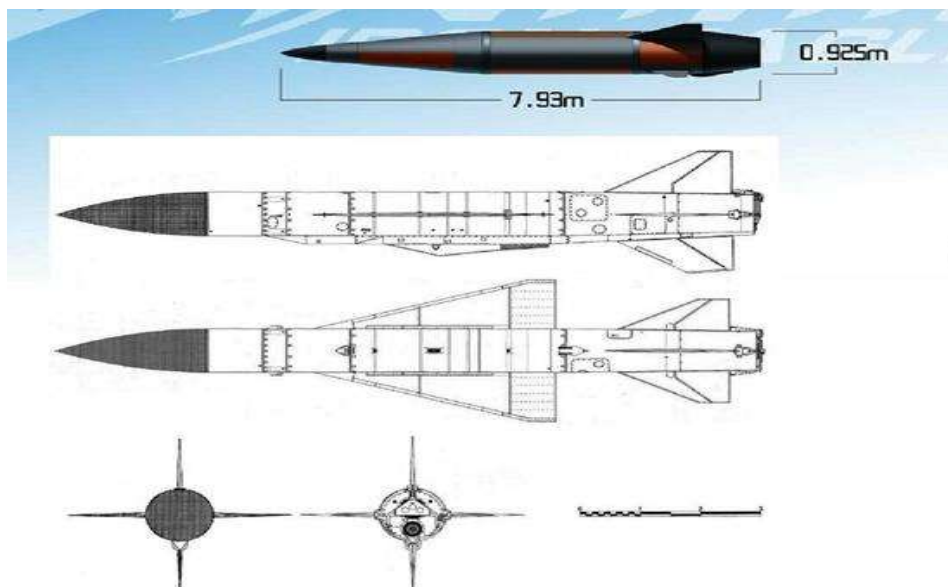

Рис. 1. Загальний вигляд ракети 9-С-7760

Головний (радіопрозорий) обтічник являє собою конструкцію, виконану з високотемпературної кераміки товщиною приблизно 18 мм. Місце його встановлення зображено на рис. 2.

Рис. 2. Місце встановлення головного обтічника ракети 9-С-7760

Дослідити склад керамічного матеріалу наразі не вдалося, адже були відсутні уламки в потрібних розмірах для проведення експертного дослідження.

До корпусу відсіку системи наведення обтічник кріпиться приклеюванням до шпангоуту з послабленим перетином. Така конструкція дозволяє при контакті з перешкодою руйнувати конструкцію у наперед визначеному перетині, що в свою чергу дозволяє з більшою вірогідністю задіяти контактні датчики перешкоди. Шпангоут кріплення головного обтічника до корпусу відсіку системи наведення, а також послаблений перетин шпангоуту кріплення головного обтічника до корпусу відсіку системи наведення зображені на рис. 3 та 4 відповідно.

Рис. 3. Шпангоут кріплення головного обтічника до корпусу відсіку системи наведення

Рис. 4. Послаблений перетин шпангоуту кріплення головного обтічника до корпусу відсіку системи наведення

Оскільки в умовах збройної агресії більшість фактів заподіяння шкоди кваліфікуються саме як порушення кримінального права, то важливим є вирішення цих питань в кримінальному провадженні. З огляду на норми міжнародного гуманітарного права відповідальність за воєнні злочини, вчинені на території України, у тому числі й застосуванням ракетної зброї, повинні нести не тільки особи, які входять до складу збройних сил РФ, беруть участь безпосередньо у воєнних діях (комбатанти), а й керівництво держави-агресора загалом. Сам факт реєстрації вчинення воєнного злочину, подальше здійснення досудового розслідування та збір доказів у кримінальному провадженні дає підстави особі, яка зазнала шкоди внаслідок цього злочину, вимагати її відшкодування [7].

Надзвичайно важливим завданням судової експертизи в процесі ідентифікації елементів (залишків, уламків) ракетної зброї РФ, як знарядь та засобів вчинення воєнних злочинів, є їх доекспертне зберігання та постекспертний вибухотехнічний облік.

1. Росія за час повномасштабної війни випустила по Україні понад 7,5 тисяч ракет – Повітряні сили. (31.12.2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3807278-rosia-za-cas-povnomasstabnoi-vijni-vipustila-po-ukraini-ponad-75-tisac-raket-povitrani-sili.html>
2. Бондарев Т., Наконечний В. Стягнення збитків з росії щодо війни в Україні – на західному фронті без змін? (15.03.2023). URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/styagnennya-zbitkiv-z-rosiyi-shchodo-vijni-v-ukraini-na-zahidnomu-fronti-bez-zmin.html>
3. У Мін'юсті закликають збирати якнайбільше доказів для Реєстру збитків. (22.12.2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3803384-u-minusti-zaklikaut-zbirati-aknajbilse-dokaziv-dla-reestru-zbitkiv.html>
4. Лозова С. М., Куча М. С., Вдовиченко О. Л. Деякі особливості виявлення та фіксації слідів вибуху від реактивної та ракетної зброї. *Актуальні питання судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану та повоєнний період* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф. (Одеса-Львів, 28.09.2022 р.) : відп. ред. Д. Кішко, Р. Заяць. Львів : Растр-7, 2022. 214 с. С. 95–97.
5. Ідентифікація ракетної та реактивної зброї Російської Федерації : посібник / Дніпропетровський НДЕКЦ МВС ; ДП «КБ «Південне» ім. М. К. Янгеля» ; уклад.: В.М. Коротаєв, Р.С. Кірін, М.М. Кушнір, А.С. Клочков, О.В. Овчаров, О.С. Жуган ; за заг. ред. С.Г. Кримчука. Київ : ДНДЕКЦ МВС України, 2022. 144 с.
6. Kirin R., Korotayev V., Hryshchak S. Theoretical and applied Problems of Identification of Missile and Rocket Weapons of the Aggressor-Country. *Slovak international scientific journal*. 2023. № 72. S. 88–95. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8017178>
7. Яковлева С. Відшкодування шкоди, заподіяної війною: можливості українського правосуддя. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/vidshkoduvannya-shkodi-zapodiyanoyi-viynu-mozhlyvosti-ukrayinskogo-pravosuddya.html>

УДК 340.64:577.212

DOI: 10.31733/15-03-2024/1/610-612

Ігор ПИРІГ

професор кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

У зв'язку з війною, розв'язаною російською федерацією проти нашої країни, значно зросла кількість жертв не тільки серед військових, а й серед цивільного населення. Постійні обстріли, бомбардування населених пунктів, застосування армією росії заборонених методів та засобів війни призводить до масових вбивств людей у спосіб, що іноді не дозволяє ідентифікацію тіл загиблих звичайними методами. З іншого боку, практика правоохоронних органів свідчить про не зменшення кількості кримінальних правопорушень насильницької та корисливо-насильницької спрямованості, після вчинення яких одними з основних, що залишаються на місці події, є сліди біологічного походження. Тому дослідження таких слідів, засноване на аналізі молекули ДНК, набуває на сьогодні важливого значення.

Молекулярно-генетичні дослідження у кримінально-процесуальному значенні проводяться у межах позаекспертних досліджень та судової експертизи. Під молекулярно-генетичною експертизою розуміють дослідження на основі спеціальних знань в галузі молекулярної генетики методами ДНК-аналізу об'єктів (слідів, зразків) біологічного походження (кров, слина, сперма, сперма та ін.) з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1, с. 72]. Відповідно до Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень об'єктами молекулярно-генетичної експертизи є «біологічні сліди людини та тварин, біологічний матеріал живих осіб та трупів, які містять клітини з ядрами: кров, сперма, букальний епітелій, слина, піднігтьовий вміст, кістки і зуби, волосся з цибулиною, личинки комах, пупарії, цитологічні препарати» [2]. Експертні дослідження мають той самий об'єкт дослідження, але відрізняються методами та засобами дослідження та сферою застосування. Результати досліджень можуть